

Šūpuļdziesma veselajam saprātam...

Ar izrādes „Čuhņas jociņi” režisoru Dmitriju Petrenko sarunājas LKA profesors, teātra vēstures pētnieks Jānis Siliņš

Jānis Siliņš

Pirms sarunas izlasīju lugu, apmulsu... un, protams, uzreiz radās jautājuma, kāpēc Dmitrijs Petrenko iestudēšanai izvēlējās šo lugu? Ar šādu nosaukumu?

Dmitrijs Petrenko

Tas bija viens no materiāliem, ko man piedāvāja teātris. Dž. Dž. Džilindžers iedeva izlasīt vairākas lugas, un Aleksandra Jugova luga man iepatikās. Tā nav gara, maz teksta, un līdz ar to ir daudz vietas darbībai. Viss ir jāspēlē - visas attiecības, jo tā nav tekstā balstīta luga. Krieviski lugas nosaukums ir nedaudz savādāks, varbūt precīzāks: „*gluhomaņ*”, tāda kā nekuriene... Es vēlējos taisīt kaut ko pavisam atšķirīgu no tā, ko iepriekš esmu iestudējis. „Čuhņas jociņi” ir melnā komēdija. Tomēr ar drāmas elementiem, tajā ir liela nopietnība. Mēs ar aktieriem, kad pirmo reizi izlasījām, smējāmies, bet tad uzreiz arī sapratām, ka tajā ir daudz smeldzīgu noskaņu.

J.S.

Lugas darbībā minēta Kirovas stacija...

D.P.

Vairāk izskatās, ka tā nav kāda konkrēta vieta..., tā vairāk ir nekuriene, un „čuhņa” ir sava veida metafora.

J.S.

Tāda nekur neiespējama zeme, nedaudz absurda vieta, kur nekas nenotiek. Ļoti primitīva vide ar ļoti pazīstamiem tipiem.

D.P.

Jā, bet tā ir vide, kur visi cīnās par savu laimi. Varbūt primitīvi un instinktīvi. Sākumā izrādes nosaukums bija tikai „Čuhņa”, bet tagad, „Čuhņas jociņi”, kas iedod kādu citu rakursu. Aktieri jau pašā sākumā ļoti labi pieņēma materiālu, sajuta tās zemstraumes, kas plūst lugas materiālā. Aktieri ieinteresēti piedalās visā mēģinājumu procesā, arī tad, kad pašiem nav jābūt uz skatuves, iesaistās, dod kādus padomus.

J.S.

Galvenais mērķis, virszdevums... Kas Tevi visvairāk interesē, saista?

D.P.

Cenšamies atrast dziļumu. Lugā ir attēlota tāda totāla bezizeja. Mēs ar aktieriem runājām par to, kas pie šādas situācijas ir vainīgs? Vai vispār ir vainīgie? Te ir kāds cilvēks, kurš ir kritisks pret visiem apstākļiem, kurš varbūt pat nav īsti pieaudzis un kopumā ir it kā ļoti godīgs cilvēks, bet visu laiku tiek ierauts kādās negodīgās situācijās un notikumos.

J.S.

Galvenais varonis Ivans jau nav bezgribas cilvēks, bet tomēr absolūti neuzdrošinās kaut ko darīt, kaut ko mainīt. Lugā nav neviena cilvēka, kurš gribētu kaut ko mainīt. Ir tikai situācijas, it kā ierastas, bet reizē arī absurdas.

D.P.

Jā, viņš neuzdrošinās un pats nemaz nepamana, ka viņš kļūst par neko!

J.S.

Jā, protams, tas ir aktuāli... Bet kā tas izskatās mūsu sabiedrībā?

D.P.

Svarīgākais ir, ka „*čuhņa*” ikdienā ir tepat pie mums, visur. Tie nav kaut kādi dziļi lauki vai kāda vieta, kurā cilvēki ikdienā neredz neko labu. Bet tā var būt gan mūsu Saeimā, gan kādā augstskolā, kādā cilvēku grupiņā, kur ir tāda tumsonība. Tas var būt arī teātrī. Visur! Mums vienmēr liekas, ka mēs esam kaut kas vairāk, ka esam augstāki un gudrāki par citiem. „*čuhņa*” ir kā slimība, kas rodas no domāšanas slinkuma, no darīšanas slinkuma.

J.S.

Jā, tas ir iespējams jebkurā vietā, mēs esam paraduši tikai izsmiet, kritizēt un karikatūras taisīt par citiem, bet nepamanām, ka tas jau notiek ar mums pašiem. Mēs paši tādu „*čuhņu*” radām un jau esam tur!

D.P.

Izrādes telpu mēs kopā ar scenogrāfu Artūru Arni neveidojam kā kādu lauku sētu vai vecu māju. Uz skatuves būs redzamas tādas kā paliekas no veca kultūras nama. Mēs smejamies, ka mums nebūs „vagrāns – restorāns”, bet gan klubs – restorāns.

Protams, ļoti nosacīti. Pieci kultūras nama krēsli ar „atklapēm”, kas var būt gan vilciena vagoni, gan peroni, gan istaba. Viss notiek uz šiem pieciem krēsliem. Un stilistiski es pirmo reizi daudz izmantoju spēles teātra elementus, iekšējā darbība gan ir psiholoģiska, bet izmantojam pat bufonādes elementus. Dažreiz pilnīgi nereālistiskas darbības un kustības. Izrādē piedalās pieci aktieri. Ivaram Auziņam ir trīs lomas: Vagona pavadonis, Majors un Orfejs. Galvenā varoņa Ivana lomā ir Kaspars Zāle. Studiju laikā Kultūras akadēmijā man kaut kā nesanāca ar viņu kopā strādāt, tāpēc tagad ir ļoti interesanti un mums ir ļoti laba sapratne par uzdevumiem. Un Ērika Eglija ir ļoti „jaudīga” aktrise. Viņai loma piestāv, viņai patīk to veidot un viņa prot ļoti ātri domāt uz skatuves. Tad vēl viņas ģimene! Artis Robežnieks un Ilze Vazdika! Brālis un mamma! Tā ir kā „mafija”! „Mafiju” vada Ludmila, bet Ilzes Vazdikas Vecene ir visur klāt, arī tur, kur lugā tas nav paredzēts. Viņa ir kā muzeja tante, kura visu laiku vēro un kaut ko sargā...

J.S.

Tev tagad ir lieliska iespēja strādāt ar aktrisi Ilzi Vazdiku, kura ir piedalījusies vēl Eduarda Smiļģa inscenējumos...?!

D.P.

Es saprotu, ka Ilzei Vazdikai patīk tā strādāt. Viņa ātri uztvēra piedāvāto formu, kas ir ļoti atšķirīga, un viņa dara visu, lai ierakstītos šajā formā. Viņa bieži vien man saka: Režisor! Tā nevar, tas ir pārāk tradicionāli, vajag kaut kā citādāk! Tad mēs strādājam! Un nevienu brīdi es nepadomāju, ka viņa ir citas paaudzes aktrise.

Kopā ar scenogrāfu Artūru Arni strādājam kopā ceturto reizi. Jau sākumā abi vienojāmies, ka tā nebūs reāla telpa. Kamerzāle jau tā ir ļoti šaura, tad nu meklējām variantus, lai radītu nepieciešamo atmosfēru. Un vēl, ja nemaldos, pirmo reizi Kamerzāles vēsturē mums būs priekšskars. Jo ļoti vajadzēja, lai skatītājiem, ienākot zālē, piedāvātā vide nebūtu uzreiz redzama. Lai ir kā teātrī! Priekšskars dod kaut kādu teatrālu burvību.

J.S.

Ļoti vienkārša luga, vienkāršas situācijas, tradicionāls priekšskars un tradicionāls spēles teātris bez rekvizītiem...

D.P.

Nav ļoti tradicionāls teātris un nav rekvizītu. Mums nav nevienas pudeles, nevienas glāzes. Ar kustības palīdzību, plastiku. Ļoti interesanti - aktieri bieži vien ir pieraduši, ka var vienu vai otru situāciju nospēlēt ar priekšmetiem, jo ir pie kā „pieķerties”.

Šoreiz tā nav! Nav arī bezpriekšmetu etīdes. Un, ja nav priekšmetu, tad var citādāk attiekties un spēt pielāgoties! Visas situācijas nospēlēt ar savu ķermeni.

J.S.

Kas palīdz atrast nepieciešamo ritmisko zīmējumu, jo šādas ievirzes uzvedumam tas ir ļoti nepieciešams?

D.P.

Ritmu man diktē dramaturģija. Es vienmēr labi jūtu, kā lugas ir uzrakstītas, kā tas viss ir kopā salikts. Kur ir kāpinājums, kur kaut kādas atkāpes? Izrādē būs arī mūzika. Mums palīdz ukraiņu šūpuļdziesmas. Kad es pirmo reizi dzirdēju, kā Ērika Eglīja tās dzied, grēks neizmantojot viņas brīnišķīgo balsi. Šīs šūpuļdziesmas rada to nepieciešamo kontrastu, kas nepieciešams iestudējuma darbībā. Esmu etniskais ukraiņu un šīs dziesmas jau no bērnības zinu. Es lasīju arī F.G. Lorkas lekcijas par šūpuļdziesmām, un tas mani iedvesmoja. Viņa domas un filozofija atver veselu pasauli! Tāpēc jau arī tika piedāvāts šāds žanrs: šūpuļdziesmas veselajam saprātam! Te ir kaut kas tāds, kas mūs iemidzina. Ukraiņu šūpuļdziesmas ir arī visai dramatiskas, pat traģiskas.

J.S.

Tā tad iemidzināt veselo saprātu...?!

D.P.

Iemidzināt vispār, visus! Tikai nedomāt! Izslēgt! Un nedomāt! Tas ir visai baisi!

Es šajā lugā saskatīju dziļumu un ļoti vēlējos, lai to ieraudzītu un sajustu arī skatītājs. Izrādē būs smieklis, bet būs arī skumjas.